

Kiista taidepolitiikan asiantuntijuudesta Puolueeton luottamustoimen hoitaja vai poliittinen toimija?

RAIJA-LEENA LUOMA

ABSTRACT
The debate over
expertise in cultural
policy

In this article I study the politics of Finnish cultural policy. This is a case study, in which I analyse texts concerning the Finnish Arts Council system. One of my primary sources is a report by a working group set up by Ministry of Education in 1993. The remainder are statements by major art organizations and institutions concerning the above-mentioned report. The report was a suggestion for changing the bill on the Promotion of the Arts (328/67, 712,91). The main points in the proposed bill were changes in the organization and appointment system of the Arts Council. It also tried to give the Arts Council greater powers of decision. The proposed bill was never passed because it met resistance in art organizations and institutions. My aim was to study by means of text analysis what kinds of conflicts arose in that situation and what the selfunderstanding of the actors in the contemporary situation was. It appeared that the old ideological and party political constellations are no longer present. I suggest that the new political conflict is the argument between those who have established positions within the art field and those who are trying to get into such positions. Further, it is a conflict between two modernities.

There is a thesis that the boundaries between different art forms are blurring. The thesis of change in art legitimates changes in the organization. The way to achieve reflexive modernity (Beck) would mean taking the new situation as the starting point for organization and not widening the organization along modernist order. The question is one of how to react to new challenges in the art field; should one slightly modify the old organization or change it radically?

Saksalaisen sosiologin Ulrich Beckin tekstit ovat yksi mahdollisuus, joiden kautta voidaan arvioida ja tulkita erilaisia politiikkakäsityksiä nykytilanteessa. Ajatukseen siitä, että institutionalisoitunut politiikka on tyhjentynyt poliittisesta, Beck vastaa, että politiikkaa ja poliittista nykyisin etsitään “vääristä paikoista”. Beckin (1993, 154-161) mukaan instituutioiden poliittista tyhjyyttä vastaakin poliittisen ei-institutionaalisen renessanssi.

Tässä ei oleteta, että politiikka olisi suorastaan siirtynyt instituutioista jonnekin muualle. Pikemminkin oletetaan, että Beckin ajattelun kautta poliittisuutta voidaan löytää myös poliittisten instituutioiden ulkopuolelta. Toisaalta tämän ei-institutionaalisen poliittisuutta voidaan Beckin ajattelun kautta lukea myös muulla tavoin kuin puoluepoliittisina vastakkainasetteluina. Se myös avaa mahdollisuuden päästä *policy*-tasojen yli tul-

kitsemaan ilmiöiden *politics*-ulottuvuutta.

Suomalainen taidepolitiikka on perinteisesti alue, joka toimii “käsivarren mitan päässä” institutionalisoituneesta poliittisen järjestelmän politiikasta. Se on oma, erillinen, instituutiona, joka toteuttaa omaa *policyaan*. Tosin tämä “käsivarren mitta” on suhteellinen, koska suomalaista kulttuuri- ja taidepolitiikkaa leimaa vahva ministerivaltaisuus. Tässä artikkelissa tutkin, miten kulttuuripoliittisissa teksteissä taidepolitiikan ja poliittisen järjestelmän välistä rajaa pyritään määrittelemään ja tulkitsemaan nykytilanteessa. Toisaalta tutkin, mitä voisi olla poliittisuus, joka ilmenee varsinaisen poliittisen järjestelmän ulkopuolisessa taidepolitiikassa. Tutkin suomalaisen kulttuuripoliitiikan poliittisuutta vuonna 1994 luovutetun valtion taidehallinnon kehittämistyöryhmän muistion ja siitä käydyn lausuntokierroksen kautta.

Poliittisen uudelleentulkinta beckilläisittäin

Beckillä poliittisen uudelleentulkinnan symbolisia merkkejä ovat mm. Berliinin muurin murtuminen, Tshernobyl, otsonikato ja metsäkuolemat. Beckin (1991, 9-10) mukaan nämä ovat osittain johtaneet siihen, että vanhat poliittiset kartat, itä/länsi- ja sosialismi/kapitalismi -jaot ovat menettäneet merkitystään. Uusi poliittinen vastakkainasettelu kulkee Beckin mielestä “yksinkertaisen modernisaation” “enemmän samaa” -ajattelun ja “refleksiivisen modernisaation” itsekriittisen, jarruttavan, valistusprojektia epäilevän ja uudelleenajattelevan välillä. Poliittinen vastakkainasettelu olisi siis

konflikti kahden modernisaation välillä. Uusi poliittinen vastakkainasettelu näkyy siinä, vastustetaanko uutta tuotettua epäjärjestystä lineaarisesti, instrumentaalisen rationaalisen valvonnan mallin mukaan eli lisäämällä teknologiaa, markkinointia ja hallintoa. Refleksiivinen puoli pyrkii käynnistämään uudenlaista toimintaa, jossa ambivalenssin olemassaolo tunnustetaan ja hyväksytään. (Beck 1993, 52-53).

Toisaalta poliittisen uudelleenkeksiminen liittyy siihen, että vanhat polarisaatiotekijät murtuvat. Poliitiikan polarisaatio toteutuu enemmänkin erilaisissa “pienemmissä” kertomuksissa: ekologisissa, feministisissä tai vierauden kysymyksissä. (Beck 1993, 209-214).

Beckin käsityksen mukaan politiikka tulee esiin muodollisten hierarkioiden ohi. Tällöin tarvitaan “monelle tasolle” asettuvaa politiikkakäsitystä. Beck nojautuu politiikan teorian yksilöllistymiskeskusteluun. Vanhat poliittiset instituutiot (kuten puolueet tai ammattiyhdistysliike) perustuvat kollektiiviseen ryhmämuodostukseen, mutta yksilölliset kokemukset ovat etääntyneet näistä kauas. (Beck 1993, 154-161).

Beck (1993, 206-207) erottelee kaksi poliitiikan tasoa: virallinen, poliittisen järjestelmän politiikka ja alapolitiikka. Näiden poikki kulkee ajanjaksoerottelu, jolloin sekä virallinen että alapolitiikka voivat olla sääntösidonnaisia tai sääntöjä muuttavia. Vastakohta sääntöjä noudattavan ja sääntöjä muuttavan politiikan välillä voidaan nähdä “*policy*”-kriteerin laajentamisena tai rikkomisena. Se merkitsee ni-

Poliittisen ajanjakso

Poliittisen paikka	yksinkertainen sääntösidonnainen	refleksiivinen sääntöjä muuttava
Poliittinen järjestelmä si”	“symbolinen politiikka”, edistyskertomus	“valtion metamorfoosi” uudet tehtävät
Alapolitiikka	teknokraattinen ja byrokraattinen asiantuntijarationaalisuus	vaihtoehtoinen asiantuntijarationaalisuus, ammatti poliittisena toimintana

menomaan vastakkainasettelua yhtenäistävän “policyn” ja siitä poikkeavan politikoinnin välillä. (Palonen 1995, 429).

Beckin (1993, 209) politiikan tasoerottelua ja “epookinvaihdosta” voidaan hahmottaa seuraavan nelikentän avulla:

Beckin tunnettu termi alapolitiikka merkitsee alhaalta ylöspäin vaikuttamista. Vaikuttamisen näyttämölle päästetään institutionalisoituneen politiikan ulkopuolisia toimijoita, esimerkiksi ammatinharjoittajia, jolloin myös yksilöt voivat olla poliittisia toimijoita. (Beck 1993, 164).

Asiantuntijaryhmät toimivat yhteiskunnassa eräänlaisina “rationaliteettien vartijoina”. Ammatti, professio lisensioituna kompetenssin muotona voi toimia normalisoituna alapolitiikkana. Normalisoitunut alapolitiikka politisoi tuu refleksiivisesti kuitenkin vain siinä määrin kuin tuotetaan vaihtoehtoisia toimintamahdollisuuksia ja rationaliteetteja. Valtakysymys nouseekin esiin kun vaihtoehtoiset asiantuntijaryhmät asettuvat vastakkain yhteiskunnallisissa instituutioissa. Syntyy uudenlaisia konflikteja ja konstellaatioita, jotka voivat liittyä esimerkiksi ekologisiin kysymyksiin. Rajalinja syntyy siitä, millaisia ratkaisumalleja halutaan käyttää. (Beck 1993, 241-242). Beckin ajatus toiminnan vapauttamisesta ja yksilöllisen toiminnan mahdollisuudesta särkee kuvan jähmettyneestä sosiaalisesta systeemistä. Systeemistä itsestään tulee muotoiltavaa ja muutettavissa olevaa. Kun professio tähtää toiminnan kautta uudelleenmuotoilemiseen, se voi olla poliittisen toiminnan muoto. (Beck 1993, 190-191, 241-243).

Asiantuntijuuden eri aspektit kirjoittajien itseymmärryksen kuvaajina

Kehittämistyöryhmän muistio oli esitys lain taiteenedistämisen järjestelystä (328/67, 712/91) muuttamiseksi. Esityksen pääkohdat koskivat taidetoimikuntalaitoksen organisaatiota,

nimitysmenettelyä ja päätösvaltaa. Taidetoimikuntalaitos muodostuu yhdeksästä taidetoimikunnasta¹ ja taiteen keskustoimikunnasta. Taidetoimikuntalaitoksen tehtävä on jakaa taiteilija-apurahoja ja antaa lausuntoja muun harkinnanvaraisen rahoituksen jakamisesta. Esityksessä lainsäädännöllinen jako yhdeksään toimikuntaan haluttiin purkaa. Lisäksi haluttiin muuttaa nimitysmenettelyä, jossa jäsenet toimikuntiin nykyisin rekrytoituvat taiteilijoiden ammattijärjestöjen ja laitosten esittämistä henkilöistä. Lain muuttamisella pyrittiin myös vahvistamaan taidetoimikuntalaitoksen päätösvaltaa käsittelemiensä määrärahojen suhteen.

Esitys kuitenkin kaatui järjestöjen, laitosten ja koulutusyksiköiden vastustukseen. “Epäonnistuneen” yrityksen tutkiminen saattaa vaikuttaa sinänsä turhauttavalla työllä. Kuitenkin juuri tämänkaltaiset “törmäykset” synnyttävät konflikteja ja asetelmia, joista on luettavissa esiin politiikkaa. Poliittikan tutkimuksen kannalta ratkaisevaa ei olekaan tekstien “menestyksellisyys”, vaan millaisen tilanteen törmäys ylipäättään synnyttää. Tärkeätä on tutkia tekstien sisältämiä käsityksiä omasta kohdealueestaan. Muistiotekstin ja lausuntojen tekstikokonaisuus avasi mahdollisuuden tutkia tekstianalyttisin keinoin kirjoittajien itseymmärrystä nykytilanteesta.

Keskeiseksi johtolangaksi teksteissä osoitautui asiantuntijuuden käsite. Kiista osapuolten välillä käydään siitä, kuka parhaiten edustaa taidepolitiikassa tarvittavaa asiantuntemusta. Tutkin asiantuntijuuden käsitettä ja tekstien tulkintoja siitä kolmen aspektin kautta: asiantuntija toimijana, taiteen kenttä asiantuntijuuden pohjana ja asiantuntemus toimintana. Näiden aspektien sisällä tutkin sitä, *mitä* kirjoittajat sanovat.

Mitä-kysymyksellä analysoin kirjoittajien tulkintoja asiantuntijuudesta ja politiikasta. Tarkastelen siis kirjoittajien asiantuntijuus- ja politiikkakäsityksiä. Ulrich Beckin ajankohtainen tilanneanalyysi tuo välineitä arvioida kirjoittajien tulkintoja näistä käsitteistä. Beckin (1993) teesit politiikan uudelleenkeksimisestä tarjoavat tietyn käsitteellisen kehyksen, joka jäsentää tutkimusaineistoa ja kohdetta. Toiseksi tarkastelen, *miten* kirjoittajat sanovat sen minkä sanovat. Tällöin tarkastelun kohteena

¹ Tällä hetkellä ne ovat kirjallisuus-, kuvataide-, säveltaide-, näyttämötaide-, elokuvataide-, valokuvataide-, tanssitaide-, rakennustaide- ja taideteollisuus-toimikunnat.

on tekstien argumentaatio. Rajoitun tarkastelemaan argumentaatiota Chaïm Perelmanin (1971) “uudessa retoriikassa” esittämän dissosiaation retoriikan kautta. Perelmanin kautta tulkitsen argumentaation kulkua ja tekstien sisältämiä arvotuksia.

Tulkitsen muistiotekstin ja kommenttikierroksen muodostavan tietynlaisen kielellisen kamppailun tilanteen. Tutkiessani asiantuntijuuden käsitettä kolmen aspektin kautta oletan, että muistioteksti avaa mahdollisuuksia asiantuntijuudelle. Toisaalta tilanne ei ole vastapoolinen sikäli, että muistio edustaisi “hyvää” mallia ja lausunnot “huonoa” mallia. Myönteisinä koetut asiantuntijuuteen liitetyt määrittelyt eivät ole muistion kirjoittajakollektiivin “omaisuutta”, vaan lausunnonantajat voivat käyttää samoja ilmaisuja omiin tarkoituksiinsa. Kielellisen kamppailun tilanne muodostuu siitä, kuka vakuuttavammin ja perustellummin kykenee omimaan itselleen myönteisiä ilmaisuja. Kyse on siis eräänlaisesta sävytyskamppailusta, jossa politikoidaan valtaamalla myönteisiä sanoja itselle (ks. Palonen 1993, 199). Kirjoittajat politikoidivat käsityksillään mallien hyvydestä ja huonoudesta, ts. siitä, mikä malli avaa mahdollisuuksia asiantuntijuudelle.

Dissosiativinen argumentaatio avaimena tekstien retoriikkaan

Tutkiessani tekstien argumentaatiota nojaudun Perelmanin dissosiaation retoriikkaan. Tällöin kiinnitän huomiota siihen, miten teksteissä dissosioidaan käsitteitä arvottamalla niiden joitakin piirteitä myönteisesti ja toisia kielteisesti. Näin syntyy kuva siitä, mitkä todellisuuden piirteistä vastaavat kirjoittajien käsitystä asioiden oikeasta laidasta ja mitkä eivät. Dissosiaatio strategiana lähtee siitä, että välittömästi havainnoitavissa ilmiöissä kaikki eivät vastaa todellisuutta. Havaintojen pohjalta todellisuus ei näytä koherentilta. Tällöin on välttämätöntä erottaa toisistaan (dissosioida) ilmiöt, jotka mahdollisesti vastaavat todellisuutta ja ne jotka eivät sitä vastaa.

Strategian kautta erotellaan näennäisyydet todellisuudesta. *Näennäinen/todellinen* -pari (*appearance/reality*) onkin prototyyppi kaikil-

le käsitteiden dissosiaatioille. Yleistäen käsitteen näennäistä aspektia voidaan kuvata I termiksi ja todellista II termiksi. II termi on normatiivinen ja selittävä, se kuvaa käsitystä siitä, miten asioiden tulisi olla. I termiksi voidaan luokitella asiat, jotka eivät vastaa todellisuutta ja jotka ovat virheellisiä ja illusorisia. Dissosiaatiossa myönteisesti arvotetaan aspektit, jotka vastaavat II termiä ja kielteisesti ne, jotka vastaavat I termiä. (Perelman et al. 1971, 415-417).

Toisaalta argumentaatiossa se, mitä yksi nimittää näennäiseksi voi toiselle olla todellisuutta. Vastustaja ei välttämättä anna toisen “todellisuudelle” todellisuuden statusta. Argumentaation tavoitteena ei ole tällöin välttämättä parin kieltäminen vaan sen kääntäminen. Perelmanin mukaan tähän liittyy terminologian vaihdos, jolloin käsite, joka muuntuu I termiksi ei ole sama, joka se oli ollessaan II termi. (Perelman et al. 422-427). Tutkittavissa teksteissä keskeistä olikin parien kääntäminen muistiotekstin ja lausunnotekstien välillä. Parin kääntäminen viittaa siihen, että toimijat tulkitsevat tiettyä tilannetta eri tavoin. Asiantuntijuuteen liitetyt adjektiivattribuutit tulkitsen perelmanilaisittain arvottavina ilmaisuina, joilla kirjoittajat voivat kertoa sen, minkä liittävät II termiin ja I termiin. (Ks. Perelman et al. 1971, 442).

Dissosiaation strategia voi kuitenkin synnyttää molempien käsitteiden kieltämisen ja sen kuvan hylkäämisen todellisuudesta mitä ne edustavat. Sen sijaan olisi löydettävä uusi todellisuuden kuva ja sen kriteerit. (Perelman et al. 1971, 436). Tässä tulevat esiin tekstin implisiittiset negatiot. Tekstien luokittelut tavaltaan sulkevat ulkopuolelleen jotain, joka on todellisempaa kuin esitetty tulkinta. Pyrinkin löytämään teksteistä niiden “sokeita pisteitä”. Vastustaja saattaa käyttää hyväkseen toisen tekstin esittämiä selviöitä, jolloin vastustajan dissosiativiseen retoriikkaan kuuluu näiden selviöiden hylkäämisen taito. Tällöin vastapuolen tekstistä voi ilmetä esimerkiksi yllättävä kombinaatio (ks. Palonen 1993, 205), joka kiistää toisen esittämän dissosiaation. Tulkitsen tekstien sisältämät dissosiaatiot osana kielellisen kamppailun tilannetta, jossa nykytilannetta ja esitettyä mallia pyritään tulkitsemaan ja sävyttämään.

Asiantuntija toimijana

Tekstien toimija-aspekti kuvaa, millaista toimijaa on pidettävä todellisena taidepolitiikan asiantuntijana. Kiista käydään siitä, mikä malli, esitetty vai olemassa oleva, takaa tämän todellisen asiantuntijuuden. Muistion näkökulmasta osallistuessaan taidepolitiikkaan taiteen kansalais- ja ammattijärjestöt ja taidelaitokset ovat muodostuneet kansalaisyhteiskunnan pohjalle ja pyrkivät vaikuttamaan ”alhaalta ylös”, kansalaisyhteiskunnasta poliittiseen järjestelmään. Toisaalta poliittinen järjestelmä on vahvistanut niiden edustuksen lainsäädännöllisesti. Tällöin ne ovat kytkeytyneitä valtioon eivätkä ole enää valtiosta tai poliittisesta järjestelmästä riippumattomia asiantuntijaryhmiä. Muistio näkee näiden tahojen osallistumisen taidepolitiikkaan kytkevän sen kollektiiviseen edustuksellisuuteen ja kollektiiviseen ryhmämuodostukseen.

Lakiesityksessään työryhmä halusi purkaa tämän ”korporatiivisen automatiikan”. Tarkoituksena oli, että taidetoimikuntalaitokseen oltaisiin voitu nimittää näiden tahojen ohi yksityishenkilöitä, jotka eivät välttämättä identifioitu johonkin tiettyyn taiteenalaan ja tätä kautta taiteenalakohtaisiin järjestöihin tai laitoksiin. Tulkitseen tässä Beckin teesien yksilöllistymistendensseistä pätevän myös esteettisen alueella. Taiteilijat eivät siis poikkeuksetta samaistu moderniin taiteenalakohtaiseen esteettisen alueen jäsenyykseen ja tätä kautta alakohtaiseen järjestötoimintaan. Lähtökohtana on, että on syntynyt uudentyyppistä taiteellista toimintaa, joka ei ole palautettavissa yhtenä genrenä johonkin perinteiseen taiteenalaan.

Refleksiivisyys esteettisen alueella saattaisi merkitä, että modernin peruskäsitteistö, jako eri taidelajeihin hajoaisi taiteen oman dynamiikan tuloksena. Muistion tavoitteena oli nostaa yksityishenkilöinä toimivat, riippumattomat asiantuntijat taidepoliittisiksi toimijoiksi. Tästä vastakkainasettelusta syntyy perelmanilaisittain dissosiativinen käsitepari *kollektiivinen/yksilöllinen*. Teksti sävyttää kollektiivisen edustuksen ilmaisulla *korporatiivinen*.

Teksti pelkistää kuvaa julkisen taiteenedistämistoiminnan luonteesta: ”Nämä ’jähmettyneet sidosryhmäsuhteet’ näkyvät luonnollisesti

myös taiteen tukipolitiikassa, jota on kärjistyimmillään kritisoitu ammattikuntaehtaiseksi elinkeinopolitiikaksi ja edustukselliseksi edunjakopolitiikaksi” (Muistio, 36). Lauseyhteydessä *ammattikuntaehtainen elinkeinopolitiikka* ja *edustuksellinen edunjakopolitiikka* saavat kielteistä sävyä. Ne voisivat periaatteessa olla neutraaleja termejä. Ne voidaan mieltää nykyistä asiantuntijuutta määrittäviksi adjektiivi-attribuuteiksi, vaikka lauseenjäsenyyksessä esimerkiksi ”ammattikuntaehtainen elinkeinopolitiikka” on predikaatiivi. Edellä mainitut kuvailevat termit yhdessä termin korporatiivinen kanssa liitetään kollektiiviseen edustuksellisuuteen eli asiantuntijajärjestöjen ja laitosten toimintaan. Näiden sävyttävien termien kautta kollektiivinen edustuksellisuus viimeistään määrittyy näennäisenä asiantuntijuutena. Järjestötoimijoiden esiinnostamat erityisintressit näyttäytyvät vain taloudellisten tai ammatinharjoittamiseen liittyvien etujen turvaamisena, taiteilijapolitiittisina tavoitteina.

Järjestö- ja laitosverkon edustuksellisuutta voi tulkita Beckin nelikentän kautta. Vakiintunutta asiantuntijaedustusta voisi kuvailla sellaisen asiantuntijarationaliteetin haltijaksi, joka toimii ”yksinkertaisen modernisaation” säännön mukaan. Toiminnan sääntö on sidottu moderniin taiteenalajäsenyykseen. Asiantuntijuus on teknistä ”*poliicy*” (Palonen 1995) noudattamista, jossa toimijat vääntävät kättä ”jo ratkaistujen ristiriitojen” (Heiskanen 1990) puitteissa. Ainoa valintatilanne on valinnat henkilöiden välillä muiden tekijöiden pysyessä itsestäänselvinä ja vakioisina.

Suomalaisen taidepolitiikan normalisoitunut alapolitiikan muoto on työryhmän oletusten mukaan omiaan suorastaan estämään sen, että alapolitiikka politisoituisi ”refleksiivisesti” (Beck 1993). Refleksiivinen, sääntöjä muuttava alapolitiikka edellyttäisi, että toiminta-areenalle tulee mukaan ”latenteja ristiriitoja” (Heiskanen 1990). Latenteina ristiriitoina monitaiteisuus, taiteidenvälisyys tai uudet taide muodot ovat ilmiöitä, jotka muuttavat sääntöä, jossa tuki ohjataan normien ja vakiintuneiden tottumusten mukaan taiteenaloittain. Latenttien ristiriitojen mukaantulo merkitsisi *poliicy*-kriteerin laajentamista tai sen rikkomista (Palonen 1995). Tällöin taiteiden väliset rajat si-

nänsä ovat muuttuvia ja muutettavissa olevia. Taidepolitiikka olisi tällöin poliittista toimintaa siinä mielessä, että se omalta osaltaan käyttää valtaa rajojen ja luokittelukriteerien uudelleenahmottamiseksi.

Kollektiivinen/yksilöllinen -parin kanssa asettuu ketjuun myös pari *erityisasiantuntemus/yleisasiantuntemus*. Keskustelussa on paljon kyse viimeksi mainitusta erottelusta. Muistion kannalta erityisasiantuntemus näyttäytyy intressipolitiikkana ja edunjakoajatteluna, jolloin se dissosioituu. Se viittaa nimenomaan “ammattikuntakohtaiseen elinkeinopolitiikkaan” ja “edustukselliseen edunjakopolitiikkaan”. Ne näyttävät siis kapea-alaisena ja yksipuolisena asiantuntijuutena. Tavallaan paradoksaalisesti yleisasiantuntemus on jotain, jota yksilöllinen asiantuntemus voisi tuoda päätöksentekoon. Nimityssäädösten muutos, jossa taataan rekrytointimahdollisuus myös järjestöjen ja laitosten ulkopuolisille, tehdään muistion mukaan “toimikuntalaitoksen *monipuolisen* taiteellisen asiantuntemuksen turvaamiseksi...” (Muistio, 37). Lisäksi tällä pyritään turvaamaan, että “taidetoimikuntalaitoksen luottamusedustus perustuu *laaja-alaiseen* taiteen asiantuntemukseen...” (Muistio, 37).

Nämä myönteisesti arvottavat asiantuntijuuden adjektiiviattribuutit ovat liitettävissä yleisasiantuntemuksen (kuin myös yksilöllisen) termiin, jolloin yleisasiantuntemus asetetaan parin I termiksi. Laaja-alainen ja monipuolinen yleisasiantuntemus merkitsisi, että toimijat kykenisivät hahmottamaan asioita laajemmasta (myös muiden alojen) kuin vain oman alansa perspektiivistä. Muistion tarkoituksena oli tuoda mukaan bekkiläistä “vaihtoehtoista asiantuntijarationaliteettia”, joka kykenee ottamaan huomioon yhteiskunnassa ja erityisesti taiteessa ilmenevät muutokset.

Asiantuntijuuden myönteisten määritteiden projisointi nykyjärjestelmään

Lausunnoissa 38:ssa 63:sta nykyistä nimityskäytäntöä pidettiin ehdottomasti parhaana mahdollisena. Nykyinen käytäntö takaa lausuntojen mukaan parhaan mahdollisen asiantuntemuksen taidehallinnossa. Uudistusehdotus

puolestaan asettaa taiteellisen asiantuntemuksen vaakalaudalle, koska sen toteutuminen saattaa mahdollistaa pelkästään poliittisin perustein nimitettyjen toimijoiden mukaantulon. Asetusluonnoksen 2 §:n mukaan: “Taideneuvostoon kuuluvat puheenjohtaja, jonka Tasavallan Presidentti nimittää valtioneuvoston esityksestä kolmeksi vuodeksi kerrallaan ja vähintään kymmenen ja enintään 14 jäsentä, jotka valtioneuvosto kutsuu kolmeksi vuodeksi kerrallaan taiteen eri alojen keskeisiä organisaatioita, laitoksia ja koulutusyksiköitä kuultuaan.”

Luonnoksesta on poistettu jotain, jonka katsotaan nykyisessä järjestelmässä takaavan sen suhteellisen autonomian suhteessa poliittiseen järjestelmään. Nykyisen lain 4 §:n mukaan: “Valtion taidetoimikuntien puheenjohtajat ja muut jäsenet määrää valtioneuvosto taiteen eri alojen keskeisiä järjestöjä ja laitoksia kuultuaan näiden ehdottamista henkilöistä.” Tämä muutos saattaisi antaa ikään kuin option poliittiselle järjestelmälle itsenäisesti vaikuttaa nimityksiin ja ohittaa perinteisten nimittäjätahojen mielipiteet. Tämä mahdollistaisi pelkästään poliittisin perustein tehtävät nimitykset, jolloin se merkitsisi “poliittisten virkanimitysten” ilmiötä.

Vakiintuneiden nimittäjätahojen vahvaa asemaa lausunnonantajat perustelevat seuraavilla asiantuntijuuden määritteillä. Nykyinen järjestelmä takaa riittävän *laajan, laaja-alaisen, laajapohjaisen, monipuolisen, alojen monimuotoisuuden, alojen erityiskysymysten, parhaan, laadullisen, näkemyksellisen, korkeatasoisen, taiteellisesti pätevän, ammatillisen, omakohtaisen, syvän, yhteistyökykyisen, vastuullisen, riippumattoman, puolueettoman, kattavan, vankan, pitkäjänteisen, arvovaltaisen, tasapuolisen* ja ylipäätään todellisen asiantuntemuksen.

Yllä kuvatut adjektiiviattribuutit liittyvät sävyttävänä ilmaisuina asiantuntijuuteen ja nimenomaan laitosten ja järjestöjen edustukseen. Tällöin järjestöedustus asetetaan dissosiativisen parin II termiksi ja arvotetaan todelliseksi asiantuntemukseksi. Tässä on nähtävissä, että siinä missä muistio liitti määritteet laaja-alaisuus ja monipuolisuus esitettyyn malliin, lausunnot liittivät ne nykyiseen malliin. Nimitysmenettelyn politisoitumisvaaraan liittyy mää-

ritteitä, jotka voisivat olla tuhoisia nimenomaan taiteen asiantuntemukselle. Puoluepoliittisilla mandaateilla toimivat asiantuntijat saisivat aikaan politisoitumisen, joka merkitsi *kapea-alaista, yksipuolista ja suppeaa* asiantuntemusta. Järjestöedustukseen liittyy nimenomaan kyky arvioida taiteen sisäisiä kvaliteetteja, eikä sitä voida pitää yksipuolisena intressipoliittikkana.

Muistio liittyy monipuolisen, laaja-alaisen ja vahvan taiteen asiantuntemuksen yksilölliseen edustuksellisuuteen ja parin II termiksi. Kollektiivinen edustuksellisuus on puolestaan korporatiivista ja osittain myös puoluepoliittista (ks. Renard 1995, 20). Sitä ei eksplisiittisesti nimetä yksipuoliseksi tai kapea-alaiseksi, mutta nämä vastakäsitteet ovat olemassa mahdollisuutena. Kuitenkin tämä muistion ajatus dissosioituu lausunnoissa I termiksi. Siirtoon liittyy myös terminologian vaihdos. Nimittäin kuten yllä jo on ilmennyt, lausuntojen näkökulmasta ei ole olemassa ”yksilöllistä” edustuksellisuutta. Kollektiivisen järjestö- ja laitosedustuksen vaihtoehtona on puoluepoliittinen edustuksellisuus, joka on myös kollektiivista. Tämän siirron kautta lausunnot haluavat kiistää muistion edustamalta todellisuuskäsitykseltä sen statuksen. Toisaalta se, mikä muistiossa näyttäytyi kollektiivisena edustuksellisuutena saattaisi lausuntojen kannalta merkitä enemmän yksilöllistä edustuksellisuutta, jolloin parin käännöksessä tapahtuisi terminologian vaihdos myös tämän (lausuntojen) II termin osalta.

Lausuntojen näkökulmasta kollektiivinen puoluepoliittinen edustuksellisuus ja yksilöllinen edustuksellisuus voidaan ymmärtää dissiatiivisena parina, jossa poliittisuus dissosioidaan. Jako kätkee sisälleen kuitenkin erilaiset käsitykset poliittisesta toimijuudesta. Lausunnot näkevät politiikan merkitsevän nimenomaan valtiokoneistoon kytkeytyvää poliittista toimintaa. Tämä kertoo myös laajemmasta käsityksestä, jossa poliittinen sektori ja asiantuntijasektori yhteiskunnassa erotetaan toisistaan. Muistion kannalta voisi olettaa, että myös yksilöllinen ja asiantuntijoiden toiminta voi olla poliittista toimintaa.

Tulkitsen lausuntojen implisiittiseksi negatiiviseksi sen, että ne sulkevat pois asiantuntijuuden

ja poliittisen mahdollisen kombinaation. Beckiläisestä näkökulmasta tulkittuna uudistusesitys viittaisi poliittisuuden ja asiantuntijuuden kombinaatioon, tosin toisessa merkityksessä kuin lausuntotekstit olettavat. Taiteentutkimuksessa usein esitetään, että ideologioiden hämärtyminen myötä taiteen sisäinen politiikka voisi merkitä ”pienempien” kertomuksien esiintymistä taiteellisessa tuotannossa. Poliitiikan välittyminen taidepolitiikkaan ei siis välttämättä merkitse puoluepoliittisten kantojen tai ideologioiden vaan esimerkiksi erilaisten marginaalikysymysten välittymistä.

Taiteen kenttä asiantuntijoiden rekrytointipohjana

Kenttä voidaan mieltää kunkin hallinnonalan sidosryhmä- ja tuensaajajoukkona. Tässä tutkittavissa lausunnoissa käytetään assosiatiivista (ks. Perelman et. al. 1971) puhetapaa, jolloin kenttä samastetaan jännöksettä järjestö- ja laitospolitiikkaan. Kenttä siis viittaa sidosorganisaatioihin, joiden katsotaan edustava sataprosenttisesti suomalaista taiteilijakuntaa. Vaikka kaikki taiteilijat eivät ole järjestäytyneet oman alansa liittoihin, niin katsotaan, että liittojen toiminta kuitenkin vaikuttaa koko taiteilijakunnan aseman parantamiseksi. Järjestöt ja taiteen kenttä voidaan tällä perusteella assosioida.

Muistioteksti tavallaan kiistää tämän oletuksen pyrkiessään purkamaan järjestöjen ja laitosten nimitysmonopolin. Muistion näkökulmasta tämä nimitysmonopoli on omiaan korostamaan joitakin alueita ja samalla heikentämään toisia. Taidehallinnossa tapahtuu inklusiota ja eksklusiota; toisia taiteen suuntauksia nostetaan esiin ja toisia jätetään taka-alalle. Tulkitsen inklusiiviset ja eksklusiiviset strategiat tässä tekstuaalisina strategioina, jolloin ne ovat lähellä perelmanilaista dissosiatiivista retoriikkaa. Jokin ilmiö arvotetaan myönteisesti ja toinen kielteisesti. Nämä strategiat määrittävät, millä suuntauksilla tulee olla asiantuntija päätöksenteossa ja mitkä eivät sitä edellytä. Ne kertovat, mikä tulisi olla asiantuntijan rekrytointipohja ja minkä alueen edustaja on ”todellinen” taiteen asiantuntija. Tällainen normatiivinen

puhe taiteen kentästä kertoo myös kirjoittajan taidekäsityksistä.

Muistio ottaa kantaa 1990-luvun ilmiöön, jossa lakisääteisiä tai muilla tavoin säädöksiin sidottuja laskentaperusteisia menoja on ryhdytty kattamaan veikkausvoittovaroin (1980-luvulla n. 56 % ja vuonna 1994 n. 80 %). Lakisääteistämällä tuki pyritään yleensä turvaamaan jo toimintansa vakiinnuttaneen taidelaitoksen tuloista osa. Sen sijaan veikkausvoittovaroin on pyritty kattamaan harkinnanvaraisemmin myönnetty tuki. Tekstissä oletetaan, että vakiintunut ja uusi taiteellinen toiminta ovat toisensa poissulkevia vaihtoehtoja. Tuki vakiintuneelle taiteelliselle toiminnalle automaattisesti sulkee pois mahdollisuudet tukea kokeilevampaa ja monitaiteista tuotantoa. Rahoitusjärjestelyjen nykyisen tendenssin muistio kärjistää siten, että "...tämä on saattanut jopa merkitä uusien taidemuotojen jäämistä lähes tyystin vaille tukea" (Muistio, 18).

Teksti dissosioi vakiintuneen taiteellisen toiminnan, jolloin uusi ja kokeellinen näyttävätyvät asiantuntemusta vaativana ja myönteisesti arvotettuna. Tästä syntyy kenttää koskevan puheen keskeinen dissosiativinen pari *perinteinen/uusi*. Dissosioidessaan vakiintuneen toiminnan muistio pyrkii kiistämään sen etuoikeuden. Kysymys ei ole siitä, että osien pitäisi kääntyä ympäri. Pikemminkin on tarkoitus tehdä uudesta toiminnasta tasaveroisen vakiintuneemman kanssa.

Toimikuntien jäsenitys taiteenaloilta kertoo jotain organisaatiosta vallitsevista taidekäsityksistä. Muistiossa siteerataan aiempia selvityksiä: "Sidosryhmätutkimuksen tapaan Kupolimitintö katsoo toimikuntien jääneen vanhentuneen taiteenaloja jäsenyyksien vangiksi eivätkä niiden näkemykset omasta alastaan vastaa parhaalla mahdollisella tavalla nykyisiä taidekäsityksiä" (Muistio, 29). Tuki järjestöjen edustamille taidemuodoille ja vakiintuneille taidelaitoksille pitää yllä taidetta, joka on saavuttanut asemansa kentässä ja pitää otettaan vakaasti ja samalla sulkee kentän haastajat järjestelmän ulkopuolelle. Kenttä pysyy jäsentyneenä tilana (ks. Palonen 1993, 165).

Muistion mukaan järjestelmässä "tuetaan

pysyvyyden käsitteeseen sitoutunutta taidetta, taidetta, jolla jo on merkitys" (Muistio, 36). Tämä on omiaan estämään sen, että kenttä voisi muuttua diffuusiksi ja jäsentymättömäksi (ks. Palonen 1993, 165), jossa vakiintuneet keskus-periferia -suhteet muuntuisivat. Jäsentymätön tila antaisi kentän "haastajille" mahdollisuuden muuntaa asetelmia itselleen edullisiksi. Muistion pyrkimys olikin muuntaa taidehallintoa sellaiseksi tilaksi, joka vastaa taidekentän muuntuvaan kuvaa. Jos kentässä vakiintuneet asemat muuntuvat, niin samoin tulisi tapahtua keskushallinnossa.

Inklusio ja eksklusio lausunnoissa

Muistion oletuksena siis on, että järjestelmä on vahvasti eksklusioiva ja se pyrki tekstuaalisesti inklusoimaan uuden taiteellisen toiminnan asettamalla uuden dissosiativisen parin II termiksi. Lausuntoteksteissä poissulkevana strategiana näyttäytyy nykyjärjestelmän pitäminen "luonnollisena" tai todellisena järjestyksenä. Tämän järjestyksen ulkopuolella ei ole mitään vaan järjestelmä nykyisellään sulkee sisälleen kaikki vaihtoehdot. Nykyinen yhdeksän toimikunnan malli on ideaalinen ja kattava.

Tyypillisenä esimerkkinä poissulkevasta strategiasta on Tanssitaiteilijain liiton lausunnon lause: "Tanssitaiteilijain liitto kannattaa nykyisenkaltaista asiantuntijajärjestelmää, jossa kaikkien taiteen alojen edut ovat turvattuina." Tanssitaidetoimikunta perustettiin vuonna 1983 eriyttämällä tanssitaidetta koskeva päätöksentekö näyttämötaidetoimikunnasta. Nykyjärjestelmään siis sisältyy ainakin Tanssitaiteilijain liiton mielestä "kaikki taiteen alat". Nykyjärjestelmä näyttäytyy kattavana eikä poissulkevana, jolloin teksti sulkee pois mahdollisuuden, että järjestelmän ulkopuolella olisi varteenotettavaa toimintaa.

Yllä olevassa ikään kuin haluttiin sulkea ulkopuolelle jonkin "muun" olemassaolo. Useissa teksteissä kuitenkin pyrittiin kiistämään muistion yleistävä oletus, että nykytilanne estää taiteen kehityksen huomioimisen. Lausunnonantajat pyrkivät osoittamaan, että heidän toiminnassaan ei suljeta pois välimaastossa olevia ilmiöitä eikä uutta taiteellista toimintaa. Tekstit käyttävät inklusioivaa strategiaa argu-

mentoidessaan muistion oletuksia vastaan. Järjestöt pyrkivät nimeämään suuntauksia, joita voidaan pitää uusina: “Kuvataiteen oma kehitys on johtanut perinteisten maalaustaiteen, kuvanveiston ja taidegrafiikan rinnalla hyvinkin monenlaatuisiin erityisalueisiin: tilaja videotaieteeseen, performanssiin, mediataiteeseen, käsitetaiteeseen, installaatioihin ja maataiteeseen” (Suomen taiteilijaseura).

Finlands svenska skådespelarförbund edelleen pyrkii vakuuttamaan omaa laaja-alaisuuttaan: “Haluamme korostaa, että teatterisektorilla työskentelemme aktiivisesti sen hyväksi, että esimerkiksi kokeellinen teatteri, performanssi ja uusimuotoinen visuaalinen ja äänitaide eivät ole ‘lapsipuolen asemassa’ verrattuna vakiintuneisiin teatterimuotoihin”. Yllä olevia sitaatteja voi pitää inklusiivisina vasta-argumentteina muistion dissosiaatiolle. Inklusio nähdään tavallaan tapahtuvan taiteen sisäisenä kehityksenä, jolloin se voi toteutua nykyisenkaltaisen asiantuntijakokoonpanon ja organisaation puitteissa.

Yllä olevissa testiotteissa taiteenalakohtaisuus ei ole ristiriidassa uusien muotojen kanssa vaan uusi erityisenä on palautettavissa taidemuodon yleiskäsitteeseen. Uuden näkeminen vanhan osana yhdistyy seuraavassa marginalisoivaan elementtiin, jolloin kannanotto lähestyy eksklusiota: “Muistiossa annetaan kohtuuton merkitys poikkitaiteellisille ilmiöille, ns. “muu-taiteille”... Sitä paitsi koko käsite “uudet taidemuodot” on peräti valheelinen: performanssi on osa teatteri- tai tanssitaiteita, videotaide osa kuvataiteita jne. “Muu-taiteen” merkitystä liioitellaan; todellisuudessa hypermedia, erilaiset tilateokset jne. ovat marginaalisia ilmiöitä. Ei ole näkyvissä aika, jolloin vuosituhantiset taiteen lajit, kirjallisuus, draama, maalaustaide, kuvanveisto, tanssi ja musiikki häviäisivät kulttuurista. Edes byrokraattisin ja totalitaarisimmin käyttäytyvä valtio ei kykene niitä hävittämään” (Suomen kirjailijaliitto).

Korkeintaan yllä olevassa sitaatissa muistion dissosiaatio perinteinen/uusi saattaisi kääntyä ympäri. Muissa tapauksissa olennaista pyrkimystä kääntämiseen ei ilmene. Kaikki tavallaan haluavat olla uuden puolella ja kehityksen kärjessä. Kiista käydäänkin siitä,

millaiset nimitysperusteet tämän takaavat. Parin kääntämistä ei juurikaan siis tapahdu, mutta sen sijaan lausunnot pyrkivät osoittamaan muistion “sokean pisteen”.

Toisin sanoen muistion uuden korostus näyttäytyy ongelmallisena itse taiteen ilmiön kannalta. Nykytaiteessa uusi ja perinteinen on problemaattinen jako. Ne eivät muodosta toistensa vastakohtia vaan pikemminkin sulautuvat toisiinsa. Tässä mielessä taiteen kenttä näyttäytyy diffuusina taiteen sisäisestä kehityksestä katsottuna. Muistion dissosiaatiot pyritäänkin osoittamaan vääriksi ja sen argumenttien pätevyys kiistetään.

Keskeistä on, että muistioteksti ei näe reaalisia kombinaatioita: vakiintuneet sidosryhmäsuhteet ja uusi taide eivät ole ristiriidassa. Tässä lausunnot näyttävät muistion implisiittisen negaation. Lausunnot kiistävät muistion dissosiaatiivisten parien ketjutuksen, jossa kollektiivista ryhmämuodostusta edustava toimija ja vakiintunut taiteellinen toiminta yksetään. Järjestöt eivät halua ottaa itselleen yksinkertaisen modernisaation sääntösidonnaista asiantuntijarationaliteettia edustavan roolia, joka toimisi vanhentuneen säännön eli taiteenalajäsennyksen mukaan. Pikemminkin toiminnassa korostuu valtion kirjallisuustoimikunnan sanoin “sekä jatkuvuus että uudistus.”

Asiantuntijuus taidepoliittisena toimintana

Tulkitsen taidepoliittista toimintaa koskevat kuvaukset tekstien “pelinavaukseksi” (ks. Palonen 1992). Poliitiikan keinoja voidaan lukea esiin eksplisiittisistä tehtäväkuvauksista. Ne antavat kuvan siitä, mitkä asiat kuuluvat taidepolitiikan piiriin. Uusien tehtävälueiden valtausta voisi pitää pelinavauksena. Varsinainen pelinavaus näkyy kuitenkin siinä, miten teksti osoittaa järjestelmän rakenteen ja toimintatavan olevan uudelleenmuotoiltavissa. Ulrich Beck (1993, 196) olettaa yksinkertaisen modernisaation toimivan “*post hoc*” -periaatteen mukaan. Uusi, poliittisempi moderni taas pitää Beckin mukaan yhä useampia asioita “ratkaistavissa olevina”. Kaikki, minkä ajateltiin olevan pysyvää onkin muotoiltavissa uudelleen.

Muistion kanta on, että 1990-luvulla ollaan jonkinlaisessa katkoksellisessa vaiheessa, jos-

sa perinteiset keinot järjestää julkisen taiteen edistämisen toiminta eivät enää tepsi. Järjestelmän kasvun ja kehittämisen aika sijoittui 1960- ja 1970-luvuille. Muistion mukaan ”taiteen edistämiseksi ja kulttuuripalvelujen tarjonnan laajentamiseksi luodut järjestelmät antoivat kasvun ja kehityksen mahdollisuuden eri taidemuodoille ja olivat samalla suoranaisesti myötävaikuttamassa uusien taidemuotojen legitimaatioon” (Muistio, 17). Kun määrärahakehitys ei ole jatkunut yhtä suotuisana niin ei voida enää ajatella, että järjestelmää voitaisiin kasvattaa entiseen tapaan. Muistion mukaan ”yhä vaikeammaksi on samalla muodostunut uusiin haasteisiin vastaaminen laajentamalla vakiintunutta hallintorakennetta uusien taiteenalojen tai kulttuuristen muutosten edellyttämällä edustuksella ja vastaavalla lisäresurssoinnilla” (Muis-

tio, 34).

Tällöin ei haluta toimia sen yksinkertaisen modernisaation kaavan mukaan, jossa asioita ratkaistaan ”edelleen samaa” -periaatteen mukaisesti lisäämällä esimerkiksi hallintoa. Ei siis haluta enää kasvattaa modernin järjestyksiin perustuvia rakenteita. Tämä trendi tulisi muistion näkemysten mukaan katkaista ja keskittyä päinvastaiseen. Hallinnon rakenne ja toimintatapa tulisi järjestää uuden tilanteen mukaan. Uusi tilanne nostetaan tällöin lähtökohdaksi, agendalle, mikä bekkiläisesti tulkittuna merkitsee sen tulkitsemista poliittiseksi kysymykseksi.

Esityksen yhtenä tärkeänä päämääränä oli vahvistaa toimikuntalaitoksen todellista *arm's length* - asemaa², jolloin toimikunnille pyrittiin antamaan päätösvalta kaikkeen sen käsittelemään rahoitukseen.

Taidetoimikuntalaitoksen asemaa suhteessa opetusministeriöön eli hallinnolliseen päätöksentekoon haluttiin itsenäistää. Toisaalta tätä *arm's length*- tai autonomiaperiaatteen aspektia, joka kuvaa taidetoimikuntalaitoksen suhdetta poliittiseen järjestelmään pyrittiin arvioimaan uudelleen. Muistiossa pyrittiin näkemään taidetoimikuntalaitoksen ja poliittis-hallinnollisen järjestelmän yhteydet. Muistiossa todetaan, että “[sivuelinorganisaatio] ei voi toimia tehokkaasti, jos sen asiantuntemusta ja sen tuottamaa tietoa ei kanavoida linjahallintoon ja poliittiseen päätöksenteon käyttöön. Tuotetun tiedon on päästävä vaikuttamaan yleisiin yhteiskunnallisiin tiedonkulun prosesseihin” (Muistio, 26).

Kun taidetoimikuntalaitoksen *arm's length* järjestelmästä.

² *Arm's length* -periaatteen käsite ja sisältö on peräisin brittiläisestä taidehallintojärjestelmästä. Periaatetta pidetään järjestelmän eräänlaisena kulmakivenä. Se määrittelee suhteen parlamentaarikoiden ja Arts Councilin virkamiesten välillä. Tarkoitus on ollut estää parlamentaarikoita puuttumasta esteettistä arvostelukykyä edellyttäviin asioihin tai päättämästä suoraan mihin verovaroja käytetään. Yleensä demokraattisissa poliittisissa järjestelmissä pyritään omaksumaan taiteen edistämisen järjestelyyn tämä periaate. Tämän autonomiaperiaatteen osatekijät suomalaisessa järjestelmässä ovat peräisin 1960-luvun muotoiluista. Pyrkimys on suojata asiantuntijoita poliittiselta, julkisen hallinnon ja ammatillisten intressien painostukselta. (Heiskanen ym. 1995, 45, 61). Autonomiaperiaatteen toinen aspekti on, että julkisen hallinnon kautta tulevan rahoituksen on nähty suojelevan taidetta kaupallisten intressien vaikutukselta, jotka voisivat heikentää taiteen ilmaisuvapautta (Heiskanen & Kangas 1995, 187). Kolmantena aspektina voidaan pitää sitä 1960-luvulta lähtien omaksuttua doktriinia, jonka mukaan valtio voi taata ainoastaan edellytyksiä luovalle työlle ja kansalaisten kulttuuritoiminnalle, mutta sen tulee vältyä puuttumasta taiteen tuottamisen sisältöihin ja vapaaehtoisen kulttuuritoiminnan luonteeseen (Heiskanen ym. 1995, 44). Suomalainen järjestelmä on kuitenkin *mixed model*, jossa on piirteitä ranskalaisesta sentralistisesta ja brittiläisestä autonomisesta järjestelmästä. Toisaalta korostetaan taidetoimikuntalaitoksen autonomiaa, mutta toisaalta toimikuntalaitos on vahvasti ministerivetoinen ja suhteellisen riippuvainen opetusministeriöstä. Lisäksi ammattitaitelijoiden järjestöjen korporatiiviset intressit etäännyttävät järjestelmää aidosta *arm's length* -jär-

³ Taidehallinnossa päätös tapahtuu usein vasta lausuntojen ja suositusten ketjun jälkeen. Asioiden kulusa jotkut aloitteet ja hakemukset jäävät opetusministeriön virkamiestoiminnan piiriin. Tärkeissä päätöksissä opetusministeriö pyytää asiantuntijalausunnan taiteen keskustoimikunnalta tai taidetoimikunnilta. Tällöin opetusministeriö pyytää asiantuntijamielipidettä taiteen keskustoimikunnalta, joka puolestaan pyytää lausuntoa taidetoimikunnalta ennen päätöksentekoa. Taidetoimikunnat puolestaan pyytävät ohjeita ja hyväksyntää omassa harkinnassaan oleville päätöksille opetusministeriöltä. Päätöksenteko on jossain määrin byrokratisoitunut ja riippuvainen kaikkien osapuolien keskinäisestä konsensuksesta. (Heiskanen ym. 1995, 58-64).

-asemaa kokonaisuudessaan vahvistetaan, se ei merkitse vanhan periaatteen mukaan kuitenkaan sitä, että se eristäytyisi omalle saarekkeelleen. Pikemminkin tarvitaan enemmän yhteistyötä. Tällöin “kulttuurihallinnossa voidaan antaa tilaa sektorirajojen ylittämiseksi, verkostoille ja luottamukselle. Valtion taide- ja kulttuurihallinnossa kasvaa asiantuntemuksen, ideoinnin, yhteistyön ja koordinoimisen tarve” (Muistio, 28). Kehittämistyössä avainsanana on verkostoituminen. Tämä alkaa hallinnon sisäisestä rakenteesta ja ulottuu aina kansainväliseen toimintaan.

Verkostoperiaatteen edellytyksenä on, että hierarkkiset rakenteet ja moniportainen päätöksenteko puretaan ja itsenäisiä toimijoita vahvistetaan. Tämä katkaisee pakotetun konsensuksen muodostamisen.³ Toimijat voisivat omasta itsenäisestä asemastaan lähtien alkaa muodostaa omia linjojaan ja tavoitteitaan. Ne voisivat toimia yhteistyöverkostoissa omista lähtökohdistaan lähtien. Vasta verkostoituminen ja yhteistyö “omista lähtökohdistaan käsin” mahdollistaisi bekkiläisittäin normalisoituneen alapoliittikan politisoitumisen refleksiivisesti, jolloin nähdään systeemien välisiä linkkejä. (Ks. Beck 1993, 189)

Yhteistyö poliittisen päätöksenteon kanssa liikkuu rahoituksen ympärillä: “Mittaviin hankkeisiin taideneuvosto voi hankkia lisäksi rahoitusta opetusministeriöltä ja mahdollisesti myös muiden ministeriöiden ja ulkopuolisten tahojen kanssa sovittavin rahoitusjärjestelyin” (Muistio, 41). Tässä tavallaan hämärtyy ajatus ja uskomus, että valtio suunnittelee ja organisoii toimintoja yksityiskohtaisesti tai että valtio ja poliittinen järjestelmä mahdollisesti kahlitsee toimintavapautta. Pikemminkin huolena on, että myös taidetoimikuntalaitoksen tulisi olla päättämässä itseään koskevista asioista. Taiteen tulisi pyrkiä vahvistamaan asemiaan neuvotteluissa, joissa eri alojen yhteiskunnallista merkitystä arvioidaan.

Verkostoituminen voidaan tulkita ajatusmuotona, jonka mukaan nykytodellisuudessa ei ole etäisyys- tai pakopisteitä, joista käsin maailmaa voidaan tarkastella ja arvioida. Moderni autonomia-periaate – etäisyyden päästä tarkasteleminen – on jossain määrin vanhentunut. Pi-

kemminkin yhteys päätöksenteon prosesseihin takaa toimintamahdollisuuden. Tämä tekisi mahdolliseksi saavuttaa myös sen julkilausutun tavoitteen, jonka mukaan taidehallinnon tehtävänä on “vahvistaa kulttuurista näkökulmaa yhteiskunnallisessa toiminnassa ja päätöksenteossa” (Muistio, 9). Kulttuurisen näkökulman vahvistaminen toisi bekkiläistä refleksiivisyyttä, jossa eri elämän alueet toimisivat julkisessa päätöksenteossa yhteistyössä. Politisoiduttuaan refleksiivisesti omalla toimintalueellaan taidepolitiikka voisi alapoliittisesti olla “elvyttämässä” poliittisen järjestelmän politiikkaa.

Toiminnan pelivara nykyjärjestelmässä

Siitä, mitä toimijat katsovat kuuluvan taidepoliittiseen toimintaan ja sen perustehtäväksi antaa kuvan Suomen taiteilijaseuran määrittely: “Taiteen edistämiseksi on keskeistä taiteilijoiden työskentelyedellytysten parantaminen määrärahoihin sekä aloitteet, esitykset ja toimenpiteet taiteilijoiden asemassa esiintyvien ongelmien ja epäkohtien korjaamiseksi”. Muu ry sen sijaan näkee, että on eroteltava toisistaan eri tehtäväalueita: “[Taideneuvoston] tulee asettaa taide-, taiteilija- ja kulttuuripoliittisia tavoitteita”. Suomen taiteilijaseuran määrittelyn voi sanoa merkitsevän taiteilijapoliittisia tavoitteita. Tällöin se tavallaan samastaa taide- ja taiteilijapoliittiset tehtävät. Muu ry sen sijaan eriyttää ne.

Muu ry katsoo myös, ettei “taidehallinnon moniportainen päätöksentekokoneisto kykene yleiseen ja julkiseen taidepoliittiseen keskusteluun...”. Tämä yleinen ja julkinen keskustelu voidaan mieltää keskusteluksi taiteen merkityksestä ja roolista yhteiskunnassa. Muu ry:n mukaan “järjestökenttään ei välttämättä kana-voidu taiteen muutokset, jotka ilmenevät mm. taiteen yhteiskunnallisissa rooleissa, taiteiden tehtävissä,...”. Muu ry katsookin, että juuri nämä ovat jääneet vähemmälle huomiolle, kun toiminnan päämääränä ovat olleet ensisijaisesti taiteilijapoliittiset tavoitteet. Tästä näkökulmasta taidepoliittiset tehtävät erotettuna taiteilijapoliittisista tehtävistä voidaan määrittellä keskusteluksi taiteen ja yhteiskunnan välisistä suhteista ja taiteen politiikasta.

Muu ry:n kritiikki kohdistuu siihen, että taidetoimikuntalaitoksen operationaalisisissa päätöksissä ei kyetä ottamaan huomioon ajankohtaista keskustelua taiteen ja yhteiskunnan välisistä suhteista eikä kentän muuntumisesta. Muu ry:n näkemyksen mukaan tämä ei kuulu vanhojen järjestöjen tehtäväkuvaan. Kuitenkin, mikäli uudet haasteet otettaisiin vakavasti taidetoimikuntalaitoksen sisällä, niin se mahdollistaisi julkisen keskustelun käymisen niistä taidetoimikuntalaitoksen ulkopuolella.

Lausunnonantajat eivät kuitenkaan pääsääntöisesti näe taidetoimikuntien toimintaa, operationaalisia valintoja, resurssien allokointia ja ohjaamista kapea-alaisuutena ja yksipuolisuutena. Se nähdään nimenomaan taidepoliittisena vaikuttamisena. Valtion elokuvataidetoimikunta kyseenalaistaa käsityksen, että toimikuntien työ olisi vain rutiininomaista asioiden pyörittelyä tai samojen toimintakaavojen toistamista. Elokuvataidetoimikunnan mukaan “mitä enemmän taideneuvosto ja taidetoimikunnat voivat vaikuttaa taiteen määrärahojen jakaantumiseen eri taiteenalojen kesken sekä eri taiteenalojen sisällä, sitä helpompi niiden on tehdä aktiivista ja kokonaisvaltaista taidepolitiikkaa sekä reagoida aktiivisesti ja joustavasti kentän uusiin tukitarpeisiin. Toisin sanoen toteuttaa mietinnössä esitettyjä taidehallinnon ja taidetoimikuntalaitoksen tavoitteita”.

Sävytyskamppailussa nykyistä järjestelmää ja taiteilijapolitiikkaa pyritään luonnehtimaan muistion lanseeraamin termein, aktiivisena, joustavana, reagoivana ja kokonaisvaltaisena. Näitä lausunnonantaja käyttää omin ehdoin ja omiin tarkoituksiinsa. Nykyisen järjestelmän tyypilliset elementit pienin korjauksin edustavat muistion kaipaamia tavoitteita. Muistion pelinavaus ja sen todellisuus-status kiistetään. Hyvät ominaisuudet projisoidaan olemassaolevaan malliin.

Arm's length -periaatteen suhteen Muu ry:n kanta lähenee muistion näkemystä, jossa taidetoimikuntalaitoksen olisi syytä löytää kytkentöjä poliittiseen päätöksentekoon. Muu ry:n mukaan “presidentti nimittää taideneuvoston puheenjohtajan kuten tieteen puolella ja valtioneuvosto taideneuvoston ja taidetoimikuntien jäsenet, jolloin ainakin muodollisesti taidepoliittiset asiat tulevat esiin

valtioneuvostossa... Vahvan taidepoliittisen toiminnan edellytyksenä on, että kyseinen asiantuntijaelin on riittävän arvovaltainen ja kyvykäs neuvottelukumppani taiteen ja valtion hallinnossa”. Kannanotossa ei näy vaaraa, että poliittinen järjestelmä käyttäisi aktiivisesti sille tarjottua optiota esimerkiksi nimitysmenetelyn kautta. Pikemminkin on tehtävä työtä, että taidepoliittiset asiat tulisivat edes noteeratuiksi poliittisessa järjestelmässä. Painopiste siirtyy eristyvästä autonomiasta yhteistyön ja keskustelun suuntaan.

Sen sijaan useissa muissa lausunnoissa tukeudutaan perinteiseen käsitykseen taidepolitiikasta omana lohkonaan ja eriytyneenä sarakkeenaan. Tässä tavallaan näyttäytyy edelleen käsitys, että järjestötoiminnan ainoana vaihtoehtona on poliittisen järjestelmän politiikan “tunkeutuminen” taidepolitiikkaan. Seuraavat sitaatit antavat käsityksen, että lausunnonantajat samastavat politiikan (ilman etuliitteitä) poliittisen järjestelmän politiikkaan.

Svenska litteratursällskapetin mukaan “ei voida kyllin paljon korostaa sitä, että taide tarvitsee maassamme taloudellista tukea, jonka hallinnoinnista valtio voi hyvin vastata, mutta se ei saa merkitä *valtiollista ohjausjärjestelmää*” tai valtiollisin keinoin ylläpidettyä “*ideologista ohjausta*”. Suomen muusikkojen liiton mukaan taidehallinnon riippumattomuus opetusministeriöstä mahdollisesti kasvaisi, mikäli työryhmän esitys toteutettaisiin. “Joustavuutta tulisi niinkään lisää, mutta samalla kasvaisi suhdanneherkkyys. Muutokset *valtakunnan politiikassa* heijastuisivat epäilemättä nykyistä selvemmin myös taidehallintoon” (Suomen muusikkojen liitto, kurs. RLL). Taustalla saattaa olla pelko siitä, että taloudellisten päämäärien ylikorostuminen saattaa johtaa pääsääntöisesti kuluja aiheuttavan toiminnan supistamiseen valtionaloudessa.

Lausunnonantajien mielestä taiteidenvälisyys ei välttämättä tule huomioiduksi, jos rakenteita muutetaan. Taidetoimikuntalaitoksen ongelma on ennemminkin henkilöiden kompetenssissa kuin organisaation rakenteessa. Tällöin ratkaisuna on, että jo “valintaprosessin aikana nuorten taiteilijoiden ja uusien taidemuotojen edustus taideneuvostossa

varmistetaan” (Valtion elokuvataidetoimikunta). Teatterimuseon mukaan toimikuntarakenteen purkaminen ja muuttaminen lainsäädännöllä “ei ole mikään taikasauva, vaan vaatii vain lahjakkuutta asiantuntijajoukkoon” (Teatterimuseo).

Dissosiativisen parin muodostaakin keskustelussa teema, jossa pohditaan onko ongelma *henkilö-* vai *rakennekysymys*. Sitä voi pitää varianttina parista, jossa kysytään onko ongelma *substantiaalinen* vai *formaalinen*, *sisällöllinen* vai *muodollinen*. Formaalin liittyy rakenteeseen siten, että formaalinen koskee ennen kaikkea hallinnollista päätöksentekoa, sen prosessia tai proseduuria. Substantiaalisuus viittaa toiminnan sisältöihin ja siten henkilöiden, toimijoiden kompetenssiin. Esimerkiksi Kirjailijaliiton mielestä työryhmän näkökulma on ensisijaisesti hallinnollinen, ts. proseduraalinen tai formaalinen. Uudistuksen tarkoituksena oli vain muuttaa hallintokaaviota toisenlaiseksi.

Jos tulkitaan rakenteen tai hallintokaavion olevan jonkinlainen retorinen siirto, joka sinänsä kertoo myös toiminnan sisällöistä tai sisällöllisistä painopisteistä, niin ongelma on osaksi rakenteellinen. Rakenne ei ole koskaan pelkästään proseduuria, vaan sillä on oma sisällöllinen ulottuvuutensa, kun se merkityksellistää organisaation toimintaa. Monet 1980-luvun lopun ja 1990-luvun alun mietinnöt ja muistiot näkevätkin, että organisaation muoto ei vastaa nykyisiä taidekäsityksiä (esimerkiksi Kupoli). Tämä viittaisi siihen, että organisaation muodolla nähdään olevan sisällöllisiä ulottuvuuksia, kun se välittää käsityksiä omasta kohdealueestaan.

Lausuntojen näkökulmasta muistion dissosiativinen pari muodostuisi seuraavasti: *henkilökysymys/rakennekysymys* tai *substantiaalinen/formaalinen*. Lausuntojen mukaan muistio dissosioisi substantiaalisen, sisällön ja henkilöksyyden. Lausunnoissa pari puolestaan kääntyy ympäri, jolloin formaalinen, rakenne ja muoto dissosioidaan. Lausuntojen impliittisenä negaationa kuitenkin on, että ne eivät näe muodon ja sisällön kombinaatiota. Muistio ei myöskään dissosioinut henkilöksyydestä. Se pyrki saamaan asiantuntijajoukkoon nykytaiteen tuntemusta uuden nimitysmenettelyn kautta.

Lausunnonantajat näkevät kyllä samat on-

gelmat kuin muistio. Kaikkien päämääränä on edistää taidetta sekä sen perinteisissä että uusissa muodoissa. Rakenteissa, nimitysmenettelyssä ja rahoitusjärjestelmässä on korjaamisen varaa, jotta se pystyisi vastaamaan taidekentästä tuleviin haasteisiin. Lausunnonantajat pitävät kuitenkin organisaation perusrakenteen totaalista muuttamista kyseenalaisena keinona vastata näihin haasteisiin. Muistio politisoi nämä suomalaisen taidehallintojärjestelmän peruspilarit ja lausunnonantajat näkivät ne koskemattomiksi. Toiminnan peruseräpäätökset ja rakenne eivät ole muutettavissa olevia vaan nykyinen järjestys vastaa jollain tavalla asioiden luontoa. Lausunnonantajat harjoittavat näin epäpoliittista politiikkaa suhteessa muistion esityksiin. He politiikoivat osoittamalla muistion ehdotusten epärealistisuuden ja oman kantansa paremmuuden.

Muu ry noudattaa lausuntojen joukossa omaa linjaansa ja näkee politiikan osittain taiteen sisäisenä ilmiönä. Samalla taidepolitiikka määrittyy julkiseksi keskusteluksi tästä teemasta. Muu ry myös kannattaa muistion pelinavausta, jossa rakenne ja toimintaperiaatteet politisoidaan ja jossa näistä tehtävät ratkaisut toimivat poliittisen toiminnan muotona. Muissa lausunnoissa politiikka rajautuu poliittisen järjestelmän politiikkaan ja taidepolitiikka on tietyn *policyn* noudattamista kunkin taiteenalan sisällä.

Voi kysyä, eikö synny liian dramaattinen ero eri toimijoiden välillä politiikkakäsitysten suhteen. Myös vanhoilla järjestöillä epäilemättä on eriytyneempiä politiikkakäsityksiä, mutta ne vaan eivät tematisoidu lausunnoissa. Tehtävänä oli kommentoida hallinnollista uudistusesitystä eikä tematisoida politiikan eri merkityksiä. Kuitenkin Muu ry:n ja muiden lausuntojen vertailu osoittaa, että tematisointi tai viittaus on periaatteessa mahdollista tehdä tämänkin kaltaisessa tekstissä. Muissa lausunnoissa politiikkasanasto käytetään lähinnä ilmaisuina, joilla pyritään osoittamaan jonkin hankkeen epäilyttävyys. Taiteilijajärjestöjen 1960- ja 70-lukujen “poliittituneisuudesta” on 1980-luvun yli tultaessa tuskin jälkeäkään. Sitä vastaa 1990-luvun “politiikanvastaisuus”.

Lopuksi

Teksteistä ilmeni, että kulttuuripolitiikan poliittinen vastakkainasettelu määrittyy 1990-luvulla mm. kahdesta tekijästä. Ensinnäkin kiista koskee taidepoliittista toimijaa ja taiteen kenttää. Vakiintuneilla toimijoilla on asiantuntijamonopoli, jota pyritään murtamaan vaihtoehtoisella asiantuntijuudella. Tällöin poliittinen vastakkainasettelu on kentän ”haltijoiden” ja ”haastajien” välistä kamppailua. Tässä vastakkain ovat taiteen uusien ilmiöiden edustajat ja perinteisten taidemuotojen edustajat.

”Rintamalinja” on jossain määrin Muu ry:n ja ”muiden” välillä, osittain siitä syystä, että Muu ry itse pyrkii edustamaan kentän haastajien näkökulmia. Joidenkin näkemysten mukaan nämä haastajat ovat jo vallanneet asemia taidetoimikuntalaitoksessa. Toiseksi se on kiistaa siitä, millä keinoin uusiin haasteisiin pyritään vastaamaan: modernin järjestyksiin perustuvia rakenteita noudattaen vai näitä rakenteita purkaen. Muistio lähti siitä, että modernin järjestyksiin perustuvia rakenteita ei voida enää kasvattaa vaan on tehtävä päinvastoin. Lausunnot pääsääntöisesti säilyttäisivät perusrakenteen ja korkeintaan muodostaisivat tämän ohien *ad hoc* -tyyppisen lisärakenteen. Tällöin ne tavallaan noudattavat yksinkertaisen modernisaation ”edelleen samaa” -ajattelua. Tässä mielessä vastakkainasettelu on bekkiläisittäin kamppailua kahden modernisuuden välillä.

Useimpien lausuntojen näkökulmasta taidepoliittinen asiantuntijuus on teknistä polycyn noudattamista. Tällöin asiantuntija pyrkii puolueettomasti rakentamaan infrastruktuuria ja tekemään operationaalisia päätöksiä. Asiantuntijan tehtävänä ei ole vaikuttaa taiteen tuottamisen sisältöihin. Opetusministeriön alaisessa taiteen sivuelinorganisaatioissa taiteen edustus on luottamustoimi, joka on etäisyyden päässä poliittisesta järjestelmästä ja myös taiteen tuottamisen sisällöstä. Tässä mielessä se pyrkii olemaan puolueetonta. Muistion näkökulmasta taidepoliittinen asiantuntija nykyisellään on mitä vähimmässä määrin puolueeton luottamustoimen hoitaja. Pikemminkin asiantuntijat ajavat puolueellisesti oman ammattialansa etuja. Toisaalta on osoitettu, etteivät he ole vapaita

puoluepoliittisistakaan kytkennöistä. Tosin täysin puolueeton toimikuntakokoonpano on ylipäätään mahdottomuus. Pikemminkin voidaan asettaa vain jonkinlainen tasapuolisuusvaatimus. Kiista käytiinkin siitä, missä järjestelmässä toteutuu ”kaikkien alojen tasapuolinen kehittäminen”.

Puolueeton toimija ei voi olla, vaikka näin saatettaisiin väittää. Sen sijaan toimija voi olla poliittinen, vaikkakin eri merkityksissä. Lausuntojen näkökulmasta poliittinen toimija on puoluepoliittinen: ideologisten kamppailujen ja valtakunnan politiikan edustaja taidepolitiikassa. Taidepolitiikan politisoituminen merkitsee poliittisen järjestelmän politiikan välittymistä taidepolitiikkaan. Muistion näkökulmasta poliittisuus voi merkitä taiteen sisäistä politisoitumista (erityisesti Muu ry:n tulkinnoissa). Siis taiteilija voi omassa työssään olla poliittinen toimija, vaikkakaan ei perinteisessä ideologisessa mielessä.

Politiikka ei siis samastu jäännöksestä poliittisen järjestelmän politiikkaan vaan poliittisen paikka voi syntyä taiteessa itsessään. Toisaalta se voi syntyä taidetoimikuntalaitoksen sisällä, kun otetaan huomioon ajankohtainen keskustelu taiteen merkityksestä ja roolista yhteiskunnassa. Lisäksi asiantuntija on poliittinen toimija muuttaessaan modernin sääntöihin perustuvia rakenteita. Beckiläinen refleksiivisyys merkitsisi itserefleksiota taidetoimikuntalaitoksen sisällä. Järjestelmä tällöin ajoittain tarkastelee ja arvioi omaa toimintaansa ja toimintansa kohdealuetta, taidetta.

Esityksen pyrkimyksenä oli löytää kytkentöjä myös poliittiseen järjestelmään. Tavallaan itserefleksion tuloksia tuodaan yleiseen keskusteluun, jolloin taidepolitiikka on julkista keskustelua taiteen roolista ja merkityksestä. Tällöin taidepolitiikka voisi omista lähtökohdistaan vaikuttaa alapoliittisesti tähän järjestelmään tuomalla päätöksentekoon kulttuurisen näkökulman. Tämä merkitsee esimerkiksi, että tunnustetaan identiteettien ja elämäntyylien moninaisuus. Tällöin tavallaan hyväksytään, että yhdenmukaisuuden luominen monikulttuurisessa ja fragmentoituvassa sosiaalisessa todellisuudessa on mahdotonta. Poliittisen paikka ei ole siis rajautunut vain taiteen tai taidetoimikuntalaitoksen sisäiseksi.

Taidepolitiikka ei myöskään ole vain yksi yhteiskunta- ja hyvinvointipolitiikan toimintalohko ja instrumentti vaan se on osana poliittisen järjestelmän politiikkaa, vaikkakin omilla ehdoillaan. Beckiläisessä mielessä taidepolitiikka voi astua esiin omasta marginaali asemastaan ja pyrkiä vaikuttamaan alapoliittisesti poliittiseen kulttuuriin laajemmassa mittakaavassa.

Tässä tutkittu tapaus on yksi esimerkki siitä, että perinteiset poliittiset erottelut puolueittain ovat hälventyneet. Ylipäätään jaot eivät kulje eri kollektiivisten instituutioiden välillä vaan niiden sisällä. Erotteluja voi siis syntyä muun muassa "asiantuntijasektorin" sisällä suhteessa kysymyksiin, jotka koskevat oman toiminnan järjestämistä tai oman kohdealueen luonnetta. Tässä ilmenee myös, että politiikka tavallaan siirtyy kielelliselle ja metaforiselle tasolle. Tällöin argumentaatioteoreettisella tarkastelulla päästään käsiksi alueeseen, jossa politiikka osin "tapahtuu". Toisaalta osoittautuu, että luokittelu "asiantuntijasektoriin" ja muihin yhteiskunnan alueisiin ei enää täysin päde. Nykytodellisuudessa eri alueet ja systeemit ovat vain näennäisesti erillisiä ja toisensa poissulkevia.

Tietoinen rajoilla pelaaminen esimerkiksi taiteessa näyttää, että erottelut eivät ole välttämättömyksiä. Tosin kysymys on myös asioiden tulkinnasta. Eri systeemit nähdään yhä enemmän kietoutuneina toisiinsa. Ajatukset taiteiden välisten rajojen hämärtymisestä ja taidepolitiikan ja poliittisen järjestelmän kytkennöistä ovat yksi esimerkki "ajan hengestä", jossa tiukkojen ja jähmeiden systeemien välisten erottelujen nähdään hälventyvän.

Tapaus on esimerkki myös siitä, että politiikka ei välttämättä määrity enää sosiaalisen kautta. Osittain erilaisten rajojen hämärtyminen vuoksi yhteistä sosiaalista kokemusta ja toimintaa on vaikeaa muodostaa. Yksilöiden kokemukset ovat etääntyneet joukkovoimaan perustuvasta politiikasta, jolloin tämä ei näyttäydä yksilöiden kannalta välttämättä relevantilta. Ryhmämuodostus ja perinteinen järjestötoiminta ei kykene vastaamaan niihin hajanaisiin vaateisiin, joita kentältä nousee. Kuva esimerkiksi taiteilijoiden toiminnasta ja kokemuksista on

ambivalentimpi kuin tiukasti profiloitu ja rajattu järjestötoiminta antaa olettaa. Tässä mielessä yksilö ei näyttäydä voimattomana ja eristäytyneenä. Pikemminkin juuri yksilöiden toiminnassa on potentiaalia, joka edelleen murtaa itsestäänselvyyksinä pidettyjä asioita.

"Suurten erottelujen" jälkeen on mahdollista ja syytäkin löytää poliittisuutta sieltä mistä sitä ei suoralta kädeltä ajattelisi löytävänsä. Sen sijaan, että asiat nähtäisiin jähmettyneen ikuisiksi ajoiksi muuttumattomiksi systeemeiksi eräänlaisella "pienien askelten politiikalla" syntyy mahdollisuuksia murtaa näitä jähmettyneitä systeemejä niiden sisältä käsin.

LÄHTEET

Valtion taidehallinnon kehittämistyöryhmän muistio (1994). Opetusministeriön työryhmien muistioita 2. Opetusministeriö, Helsinki.
63 lausuntoa: taidetoimikunnat, taiteilijajärjestöjä, taidelaitoksia ja koulutusyksiköitä

KIRJALLISUUS

- Adorno, Theodor W. (1984): *Aesthetic Theory*. Routledge & Kegan Paul, London.
- Alasuutari, Pertti (1996): *Toinen tasavalta*. Vastapaino, Tampere.
- Beck, Ulrich (1991): Die Konflikt der zwei Modernen. Teoksessa Beck, Mollenhauer & Welsch: *Philosophie, Soziologie und Erziehungswissenschaft in der Postmoderne*. Jyväskylän yliopisto, Nykykulttuurin tutkimusyksikkö, Jyväskylä.
- Beck, Ulrich (1993): *Die Erfindung des Politischen. Zu einer Theorie reflexiver Modernisierung*. Suhrkamp, Frankfurt am Main.
- Beck, Ulrich (1995): *Die feindlose Demokratie. Ausgewählte Aufsätze*. Philipp Reclam, Stuttgart.
- Bürger, Peter (1984): *Theory of The Avant-garde*. University of Minnesota, Minneapolis.
- Bürger, Peter (1986): *The Institution of 'Art' as a Category in the Sociology of Literature*. Cultural Critique 2, s. 5-33.
- Heiskanen, Ilkka (1990): *Kulttuurin organisaatiositeet opetusministeriössä*. Opetusministeriö, Helsinki.
- Heiskanen, Ilkka (1995): Development of Finnish Cultural Policy. An Outline. Teoksessa *Cultural Policy in Finland. National Report. European programme of national cultural policy reviews*. Council of Europe & The Arts Council of Finland, Helsinki.

- Heiskanen, Ilkka & Kangas, Anita (1995): Decentralisation and Cultural Democracy. Teoksessa *Cultural Policy in Finland. National Report. European programme of national cultural policy reviews*. Council of Europe & The Arts Council of Finland, Helsinki.
- Heiskanen, Ilkka, Kangas, Anita & Lindberg, Peter (1995): Cultural Policy Decision Making and Administration. Teoksessa *Cultural Policy in Finland. National Report. European programme of national cultural policy reviews*. Council of Europe & The Arts Council of Finland, Helsinki.
- Henry, Ian P. (1993): *The Politics of Leisure Policy*. Macmillan Press, London.
- Kangas, Anita (1988): *Keski-Suomen kulttuuritoimintakokeilu tutkimuksena ja politiikkana*. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Laki taiteen edistämisen järjestelystä 328/1967, 617/76, 839/82, 712/91
- Luoma, Raija-Leena (1997): *Suomalainen taidepolitiikka - "reviirien vartiointia"? Asiantuntija poliittisena toimijana valtion taidehallinnossa*. Pro gradu -tutkielma, Valtio-opin laitos, Jyväskylän yliopisto (julkaisematon).
- Osborne, Peter & Benjamin, Andrew (eds.) (1989): *Problems of Modernity: Adorno and Benjamin*. Routledge, New York.
- Palonen, Kari (1992): Puolueohjelmien retorisesta lunnasta. *Politiikka* 34:4, s. 370-374.
- Palonen, Kari (1993): *Politisointi, politikointi, politiikka. Tulkinta politiikan ajatusmuodon pelikielikaikaloista*. Opetusmoniste 1. Valtio-opin laitos, Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Palonen, Kari (1995): Die jüngste Erfindung des Politischen. Ulrich Becks "Neues Wörterbuch des Politischen" als Beitrag zur Begriffsgeschichte. *Leviathan* 3, s. 417-435.
- Perelman, Chaïm & Olbrechts-Tyteca L. (1971): *The New Rhetoric. A Treatise on Argumentation*. University of Notre Dame, London.
- Renard, Jacques (ed.) (1995): *National Cultural Policy in Finland. Report by the panel of European experts. European programme of national cultural policy reviews*. Council of Europe, Helsinki.